

Розділ X «Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності»

Соціально-економічні перетворення останніх десятиліть призвели до серйозних трансформацій у сучасному суспільному устрої, унаслідок чого багато неповнолітніх та їхні сім'ї опинилися соціально незахищеними. Явно позначилася практична потреба суспільства в професійній діяльності фахівців соціального профілю як особливої сфери соціально-педагогічної допомоги особистості, яка перебуває у важкій життєвій ситуації.

Процес професійної підготовки соціальних педагогів у виші пов'язаний із оволодінням студентами професійною діяльністю, спрямованою на надання соціально-педагогічної допомоги дітям різних категорій та їхнім сім'ям, на реалізацію соціально-педагогічного захисту неповнолітніх та молоді. Професійна діяльність соціальних педагогів має свої особливості: її реалізують у освітніх установах різного типу та виду. Широкий спектр категорій дітей та молоді, а також різноманіття проблем, які вирішує соціальний педагог, визначають інтегративність його професійної діяльності.

Інтегративність забезпечують за умов уміння майбутнього соціального педагога використовувати у своїй професійній діяльності соціономічні технології, які за мету мають створення єдиної теоретико-методологічної основи для всіх гуманітарних наук та їхнього практичного використання у формуванні та розвитку соціальної сфери й задоволенні соціальних потреб людей. Адже соціономія як наука та соціономічні технології як результат її практичного використання покликані не лише виокремлювати загальне з гуманітарних наук, цементувати та трансформувати її в нову науку, але й виконувати комунікативну роль серед них, синтезувати наукові досягнення інших наук у галузі задоволення й розвитку соціальних потреб людини, спрямовуючи їх на розвиток соціальної практики, підвищення рівня та якості життя населення. Через це майбутньому соціальному педагогові потрібні знання з різних наукових галузей, спрямовані на вирішення завдань, пов'язаних із наданням соціально-педагогічної допомоги особистості в складній життєвій ситуації. Це обумовлює необхідність забезпечення професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери до використання соціономічних технологій.

Сучасний стан системи вищої професійної освіти в соціально-педагогічній сфері можна схарактеризувати як стан спрямованого пошуку нових рішень назрілих проблем у суспільстві й застосування на практиці інноваційних підходів, що позитивно зарекомендували себе, з вітчизняного та зарубіжного досвіду роботи. Отже, можна стверджувати, що успішність такого соціономічного виду діяльності, яким є професійна діяльність соціального педагога, релевантна не лише власне професійними знаннями та навичками, але й уміннями реалізовувати ці ресурси у своїй діяльності, за рахунок розвитку таких специфічних здібностей, як уміння застосовувати соціономічні технології в професійній діяльності та використовувати їх у практичній діяльності майбутнього соціального педагога.

У зв'язку з цим набула актуальності проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності.

Аналіз наукових розвідок, у яких репрезентовано зміст і технології підготовки соціальних педагогів, показав, що вивчення цієї проблеми у ВНЗ здійснюють у таких аспектах: підготовка соціальних педагогів до дослідницької діяльності (І. Липський, С. Липський, В. Риндак, С. Шмачіліна, Г. Штінова та ін.); становлення професійної зрілості соціального педагога (Р. Дімухаметов, М. Ємельянова та ін.); професійна підготовка соціального педагога на основі соціально-педагогічного підходу (В. Басова, Н. Басов, Б. Вульф, Ю. Галагузова та ін.); формування соціально-перцептивної компетентності соціальних педагогів у ВНЗ (А. Фатихова); формування професійної культури соціального педагога (І. Клемантовіч, Л. Соколова та ін.).

Процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до різних видів професійної діяльності став предметом дослідження багатьох науковців: І. Богданової, М. Галагузової, Н. Заверико, А. Капської, Л. Міщик, М. Мудрик, В. Поліщук, В. Сидорова, С. Харченко, Є. Холостова та ін. Релевантність професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання технологій соціально-педагогічної діяльності є предметом вивчення В. Вієвської, Г. Гиренко, А. Годлевської, В. Кан-Каліка, В. Каплинського та ін. (аспект професійного спілкування), О. Безпалько, В. Борисова, М. Козак, О. Малихіної та ін. (формування в майбутніх педагогів готовності до професійної діяльності). Різні напрями використання соціономічних досліджень у професійно-педагогічній діяльності знайшли втілення в працях Л. Буркової, В. Корнешук, Є. Клімова, В. Курбатова, Я. Морено та ін.

Аналіз наукової літератури присвячено різноманітним аспектам підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності (Т. Алексеєнко, В. Багрій, О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Євтух, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, Л. Міщик, С. Пальчевський, В. Поліщук, С. Харченко та ін.). Це дало змогу обґрунтувати актуальність, складність та багатогранність окресленої проблеми для соціально-педагогічної науки за своєю суттю.

Вивчення сучасної наукової літератури дозволяє стверджувати, що розв'язання проблеми щодо використання соціономічних технологій передбачає необхідність опори на великий фонд теоретичних і практичних знань у галузі професійної педагогічної освіти.

У науково-педагогічних джерелах, які висвітлюють проблему професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, виділено два напрями наукових досліджень. До першого належать вивчення теоретико-методичних основ професійної підготовки соціального педагога (Ю. Галагузова, І. Зверєва, А. Капська, Л. Міщик та ін.), другий спрямовано на формування професійних якостей соціального педагога та підготовку його до окремих напрямів соціально-педагогічної діяльності (Р. Вайнола, М. Дронь, М. Євтух, І. Ковчина, С. Когут, О. Коломієць, В. Поліщук, З. Фалинська та ін.).

Професійну підготовку майбутніх соціальних педагогів ми визначаємо як процес, якому властиві узагальнення професійних установок, знань, умінь та навичок, що спрямовані на соціалізацію особистості. Сутність підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у

професійній діяльності розглядаємо як специфічну роботу, побудовану на комплексному підході до розв'язання проблем особистості, групи (колективу), громадськості з урахуванням їхніх інтересів, потреб у контексті соціальних зв'язків і життя в громаді. Готовність майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності визначаємо як результат підготовки, інтегративне особистісно-діяльнісне утворення, що забезпечує збалансоване поєднання знань, умінь і сформованої професійної позиції.

Аналіз наукової літератури (Л. Буркова, І. Грицюк, Є. Клімов, В. Корнешук, В. Курбатов, Я. Морено, П. Павленок, Є. Холостов, Н. Шмельов та ін.) щодо стану розробленості проблеми використання соціономічних технологій у соціально-педагогічній діяльності дає змогу схарактеризувати сутність поняття „соціономічні технології” та їхню структуру.

Соціономічні технології трактуємо як технології соціономічної діяльності, які призначені для підвищення її ефективності, що являє собою діяльність не тільки з надання соціальної допомоги тим, хто її потребує, а й з метою відновлення, збереження чи покращення їхніх здібностей до соціального функціонування, а також забезпечення соціальних прав людей із регулювання відносин особистості в колективі та з державними структурами щодо розв'язання соціальних конфліктів. Метою соціономічних технологій є впровадження в практичну діяльність соціального педагога методів, методик і технологій для реалізації функції координації зусиль усіх фахівців соціономічної сфери. Отже, *соціономічні технології* становлять сукупність обґрунтованих форм, методів і способів послідовного цілеспрямованого впливу соціальних педагогів на особистість, застосовуваних у спеціально створених умовах і таких, що гарантують досягнення поставленої мети. До структури соціономічних технологій належать технології індивідуальної роботи; технології групової роботи; технології роботи з громадськістю.

Особливістю „соціономічних технологій”, на відміну від соціальних чи соціально-педагогічних, є те, що вони не лише забезпечують соціальну взаємодію на рівні людина-людина, людина-група (колектив), людина-суспільство, а й інтегрують загальногуманітарні, соціально-педагогічні знання й практику, орієнтують на створення необхідних умов і надання соціально-педагогічного захисту та підтримки людині з метою успішного задоволення

потреб у соціокультурній адаптації та самореалізації. Крім того, особливістю соціономічних технологій є їхнє спрямування на широкий аспект діяльності, а саме: створення соціальної взаємодії, яка сприяє задоволенню інтересів, бажань, намірів особистості – з особою; особистості – з групою; особистості – з громадськістю.

Соціономічні технології ми розглядаємо в основі принципів організації фасилітативного спілкування:

- принцип „*спирання на внутрішні особистісні ресурси*”, що відображений у впевненості соціального педагога-фасилітатора у спроможності особистості самостійно й ефективно вирішувати власні потреби, вибудовувати лінію поведінки;

- принцип „*суб’єктивної активності*”, який полягає в розвитку здатності людини бути суб’єктом власної поведінки й діяльності за сприяння педагога;

- принцип „*емоційного балансу*” передбачає узгодження суперечностей між позитивом і негативом для забезпечення загального „світовідчуття”, переживання успіху, задоволення від навчання, толерантність педагога-фасилітатора при незапланованих результатах здійсненої допомоги;

- принцип „*футуральності*” вимагає, щоб педагог-фасилітатор спирався на потенційні позитивні характеристики особистостей, що не виявлені ними в поведінці, але можливі.

Робоча модель, яка виділяє етапи фасилітативної взаємодії має такий вигляд:

- відкриття особистості до взаємодії;
- співпраця, діалог;
- соціальна підтримка.

Соціономічні технології в практичній діяльності соціального педагога дають змогу знаходити підстави для результативної діяльності; мобілізувати кращі досягнення науки й досвіду, щоб гарантувати отримання необхідного результату; будувати діяльність на інтенсивній, тобто максимально науковій основі, а не на екстенсивній, що веде до невиправданих витрат сил, часу й ресурсів; приділяти велику увагу прогнозуванню та проектуванню діяльності з

метою скорочення кількості процедур, її можливої корекції в процесі практичної реалізації технології тощо.

Іншими словами, технологічність фахівця соціономічної сфери стає домінантною характеристикою його професійної діяльності, означає перехід на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукоємності, яка дозволяє використовувати соціономічні технології: по-перше, як засіб координації традиційних методів здійснення професійної діяльності та кооперації фахівців соціономічної сфери; по-друге, як засіб стимулювання змін наявних потреб, очікувань та інтересів особистості чи групи людей. Клієнти зобов'язані розуміти наявність тісної залежності та взаємообумовленості особистих і суспільних проблем, повинні брати активну участь у солідарних діях, спрямованих на попередження та врегулювання власних проблем.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що підготовка студентів – соціальних педагогів до використання соціономічних технологій відображає спрямованість практичної діяльності майбутнього соціального педагога на радикальне вдосконалення діяльності, підвищення її результативності (у сенсі гарантії досягнення мети), інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності.

До структури соціономічної технології входять:

мета (основне призначення технології) – комплексне вирішення проблем клієнта (групи, громади);

об'єкт технології – (людина, група людей, громада);

соціально-педагогічна технологія загалом, її етапи, підетапи, певна соціально-педагогічна діяльність;

результат діяльності – підвищення соціального рівня життєдіяльності особистості (групи, громади), який визначають соціальні особливості й соціальний капітал особистості (групи, громади). Соціальні особливості – це стиль і спосіб життя (звички), які підтримують переконання (ідеологія та світогляд), з них соціальні й особисті ролі. Соціальний капітал особистості є капіталом-інструментарієм: освіта, компетенції, життєвий досвід, рідні, друзі та кохані, гроші, зв'язки, речі ...

Під час розробки соціономічної технології основними критеріями ефективності є:

- універсальність, що передбачає можливість застосування соціономічної технології на різних за кількістю та специфікою об'єктах;
- конструктивність, тобто націленість на вирішення конкретних проблем перевіреними й обґрунтованими способами;
- результативність, тобто орієнтація на кінцевий, такий що перевіряють, результат;
- оперативність, тобто можливість реалізувати технологію в оптимальні терміни;
- надійність, тобто наявність певного запасу міцності, який дублює механізм;
- гнучкість, чи здатність до адаптації в умовах, що змінюються;
- економічність, або економічна доцільність, оскільки технологія може бути ефективною, але не економічною;
- зручність у експлуатації.

Оснoву технологічного процесу становить алгоритм дій (операцій). У соціономічних технологіях він не настільки жорстоко заданий, окремі його етапи можуть повторюватися, дублюватися, взаємозамінюватися чи опускатися. Алгоритм забезпечує повторюваність технології. У роботах окремих фахівців зроблено спроби визначити типовий алгоритм діяльності соціального педагога. Уявімо узагальнений варіант:

Структура соціономічних технологій у роботі соціального педагога
Технології індивідуальної роботи:

- технології соціально-педагогічної роботи з особистістю (діагностування особистості; профілактики, соціальної реабілітації, корекції та виявів дезадаптації особистості; реалізації консультативної функції особистості; роботи соціального гувернера).

Технології індивідуальної роботи орієнтовані на вирішення проблем суб'єкта та спрямовані на надання допомоги індивідам і сім'ям у розв'язанні психологічних, міжособистісних проблем шляхом особистісної взаємодії з клієнтом.

Технологічний процес індивідуальної роботи передбачає три етапи:

1. Мета;
2. Дія (технологічний процес) – оцінка ситуації; визначення, до чого прагне клієнт, яких результатів він чекає; соціальна дія;

3. Результат.

Технології соціально-педагогічної роботи з особистістю використовують тоді, коли соціальний педагог, спільно з особистістю розв'язує його особистісні й соціальні проблеми. Індивідуальну роботу здійснюють за допомогою методів бесіди, консультування, раціонального методу.

Технології групової роботи:

- *технології соціально-педагогічної роботи з групами, дитячими та молодіжними об'єднаннями й організаціями* (технологія діагностики підліткових і юнацьких груп; технологія роботи соціального педагога з групами різноманітної спрямованості; технологія організації груп взаємодопомоги; технології соціально-педагогічної діяльності в умовах дитячого оздоровчого табору; технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю; технології організації молодіжного дозвілля; технології роботи з дітьми вулиці; технології волонтерської роботи; технології модерації; технології медіації).

Технології групової роботи є практичним методом соціально-педагогічної діяльності, який допомагає особистості розширити своє соціальне функціонування й завдяки цілеспрямованому досвіду групи, більш ефективно впоратися зі своїми індивідуальними, груповими чи проблемами в мікросоціумі.

Робота з групою складаючись з трьох етапів включає найрізноманітніші види діяльності соціального педагога:

1. Мета;

2. Дія (технологічний процес) – допомога в розширенні соціального функціонування групи; з'ясування проблем і її оцінка; розвиток групи загалом (взаємодопомога); розвиток окремих індивідів у групі.

3. Результат.

Виходячи зі змісту діяльності соціального педагога, розрізняють групи дозвілля; освітні групи (групи сімейної освіти; групи професійної орієнтації; групи вільного вибору); соціальні групи (спрямовані на збереження адаптивних моделей, зміну адаптивних моделей); групи соціальної терапії.

Технології роботи з громадськістю:

- *технології зв'язків із громадськістю* (технологія організації зв'язків із громадськістю; рекламно-інноваційні технології; технології культурно-дозвільної діяльності).

Під громадськістю розуміємо: вулиця, район міста, соціум загалом, будь-яка соціальна проблема – не так особиста, як суспільна, а тому для її ефективного вирішення чи попередження необхідна робота з соціумом.

Етапи роботи в громаді:

1. Мета;

2. Дія (технологічний процес) – оцінка проблем громади; координація традиційних і інноваційних методів соціальної роботи; кооперація організаторів соціальної роботи з метою задоволення інтересів і потреб громади; стимулювання зміни потреб, інтересів і очікувань громадян.

3. Результат.

Створення громадських організацій, планування діяльності соціальних служб, спрямоване на вирішення конкретних соціальних проблем територіальної громади, реалізація численних громадських ініціатив та соціальних проектів на локальному рівні є безперечними свідченнями того, що зараз соціальна робота в громаді стає одним із пріоритетних напрямів соціальної діяльності.

Організація такої роботи потребує підготовлених спеціалістів, які володіють відповідними вміннями та технологіями активізації громади, визначення її проблемних зон, організації членів громади для задоволення потреб і вирішення проблем із використанням ресурсів місцевої спільноти.

Соціально-педагогічна робота в громаді спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її культурних і духовних потреб, відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини.

Суть і роль методу зв'язку з громадськістю в практиці соціальної роботи такі: робота з громадськістю має бути засобом координації традиційних методів і кооперації організаторів соціальної роботи; зобов'язана розглядатися як соціально-політичний засіб задоволення інтересів і потреб населення; повинна стимулювати зміну нинішніх потреб, інтересів і очікувань громадян.

У загальному вигляді соціальний педагог виступає як посередник між конкретним клієнтом і соціумом. Він сприяє, з одного боку, ефективній адаптації клієнта до цього соціуму, а з іншого – переборенню відчуженості соціуму від реальних турбот людей.

На основі соціономічних технологій стає можливим здійснити гуманітарну реформу соціальних структур суспільства, побудувати гуманітарні структури – цілісну систему виховання й освіти, які врахують особистісні, групові й загальнолюдські характеристики та цінності.

Наше завдання полягає в тому, щоб:

1. Навчити майбутніх соціальних педагогів створювати певний алгоритм дій для кожного виду соціономічних технологій.

2. Створювати атмосферу соціономічної взаємодії (атмосфера безпеки, довіри й саморозкриття, відкритості, доброзичливості, щирості, прийняття унікальності людини, творчості та креативності, розкутості й волі спілкування між учасниками, врахування інтересів інших учасників взаємодії).

Із метою впорядкування проаналізованого наукового матеріалу для складання інформаційної основи навчання майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності дозволяє розкрити структуру готовності, що знаходить своє відображення в мобілізаційному (мотиваційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний складник), когнітивному (змістовий складник), технологічному компонентах (пізнавально-операційний, діяльнісно-оцінний, проектувальний складники).

Для мобілізаційного компонента готовності характерні певні потреби в пізнанні, самоствердженні, самоосвіті, самовизначенні, самоактуалізації та в прагненні до саморозвитку, професійного самовдосконалення й самореалізації; емоційне сприйняття, професійний оптимізм, ініціативність, наполегливість, самовладання; упевнення у своїх силах, здатність керувати своєю поведінкою, активність, урівноваженість і витримка.

Когнітивний компонент готовності – це система теоретичних знань, умінь, навичок, усвідомлення значення використання соціономічних технологій під час підготовки та в подальшій професійній діяльності майбутніх соціальних педагогів; відображає рівень професійних знань, що складають зміст професійного самовдосконалення майбутнього соціального педагога (теоретичні, методичні та технологічні).

Технологічний компонент готовності передбачає сформованість навичок використання соціономічних технологій у практичній діяльності, усвідомлення власних здібностей і їхній розвиток; творче застосування засобів та організаційних форм роботи, здійснення їхнього проектування, готовність брати

на себе відповідальність; володіння та реалізація діагностичної, прогностичної, організаторської, комунікативної, координаційної та профілактичної функцій; уміння взаємодіяти й бути посередником.

За результатами констатувального експерименту встановлено, що значна частина майбутніх соціальних педагогів в ЕГ – 45 студентів (38,8%) і паралельно в контрольній групі – 54 студенти (50%) продемонстрували низький рівень готовності до використання соціономічних технологій у професійній діяльності. Для них характерна відсутність зацікавленості, інтересу до професійної діяльності, прагнення до оволодіння знаннями, вміннями, навичками, необхідними для успішної професійної діяльності. Середній рівень такої підготовки продемонстрували 45 студентів (38,8%) ЕГ та 40 студентів (37,1%) КГ, які мають достатні знання, але не завжди їх можуть використовувати на практиці, недостатньо вмотивовані щодо вдосконалення професійної підготовки, частково володіють навичками самоорганізації. Достатній рівень готовності виявлено у 26 студентів (22,4%) ЕГ та в 14 студентів (12,9%) КГ, для цього рівня притаманна достатня мобілізаційна, когнітивна й технологічна підготовка. Особистісна сфера переважно позитивна, наявний інтерес до самоосвіти та направлення на означений вид діяльності.

Отже, характеристика теоретичних аспектів проблеми дослідження та діагностика її сучасного стану переконує в тому, що вдосконалення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності в межах дослідження розгортатиметься з урахуванням розроблених педагогічних умов та відповідної моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій.

З урахуванням теоретичних засад дослідження, функцій та особливостей підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності було визначено наступні критерії: *мотиваційний* (рівень професійної спрямованості на соціально-педагогічну діяльність майбутнього соціального педагога), *змістовий* (рівень засвоєння майбутнім фахівцем набутих професійних знань), *діяльнісно-оцінний* (сформованість комплексу загальнопедагогічних умінь (прогностичних, конструктивних, організаторських, комунікативних, когнітивних, рефлексивних); володіння сучасними педагогічними технологіями). З урахуванням відповідних критеріїв та показників було виокремлено три рівні

готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності: достатній, середній, низький.

Обґрунтування, розробка та реалізація педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності спрямована на удосконалення структури підготовки, яка вміщує наступні компоненти: мобілізаційний, когнітивний, технологічний. Удосконалення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності ми вбачаємо в упровадженні в навчально-виховний процес трьох педагогічних умов.

Теоретичне обґрунтування педагогічних умов та побудова моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності спиралося на сутнісні характеристики та поєднання таких підходів, як загальнонауковий – системний підхід; як практико-орієнтовану тактику – діяльнісний (діяльнісно-особистісний) підхід; як теоретико-методологічну стратегію – інтегративний підхід. Вибір цих підходів обумовлений педагогічними основами організації процесу професійної підготовки, феноменологією технологій діяльності фахівців соціономічної сфери та сутністю соціономічних технологій.

Визначені педагогічні умови було сформульовано наступним чином: систематизація та узагальнення знань студентів щодо специфіки використання соціономічних технологій у професійній діяльності; створення технологічно-творчого навчального середовища з метою самореалізації особистості майбутнього соціального педагога; залучення студентів до реалізації теоретичних знань і практичних умінь використання соціономічних технологій у процесі соціально-педагогічної практики.

З метою підвищення ефективності підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності було розроблено модель, яка включала три *етапи* (когнітивно-мотиваційний, емоційно-технологічний, рефлексивно-діяльнісний), та визначає процеси професійної підготовки як цілісну структуру, спрямовану на підготовку до використання соціономічних технологій у професійній діяльності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки у ВНЗ.

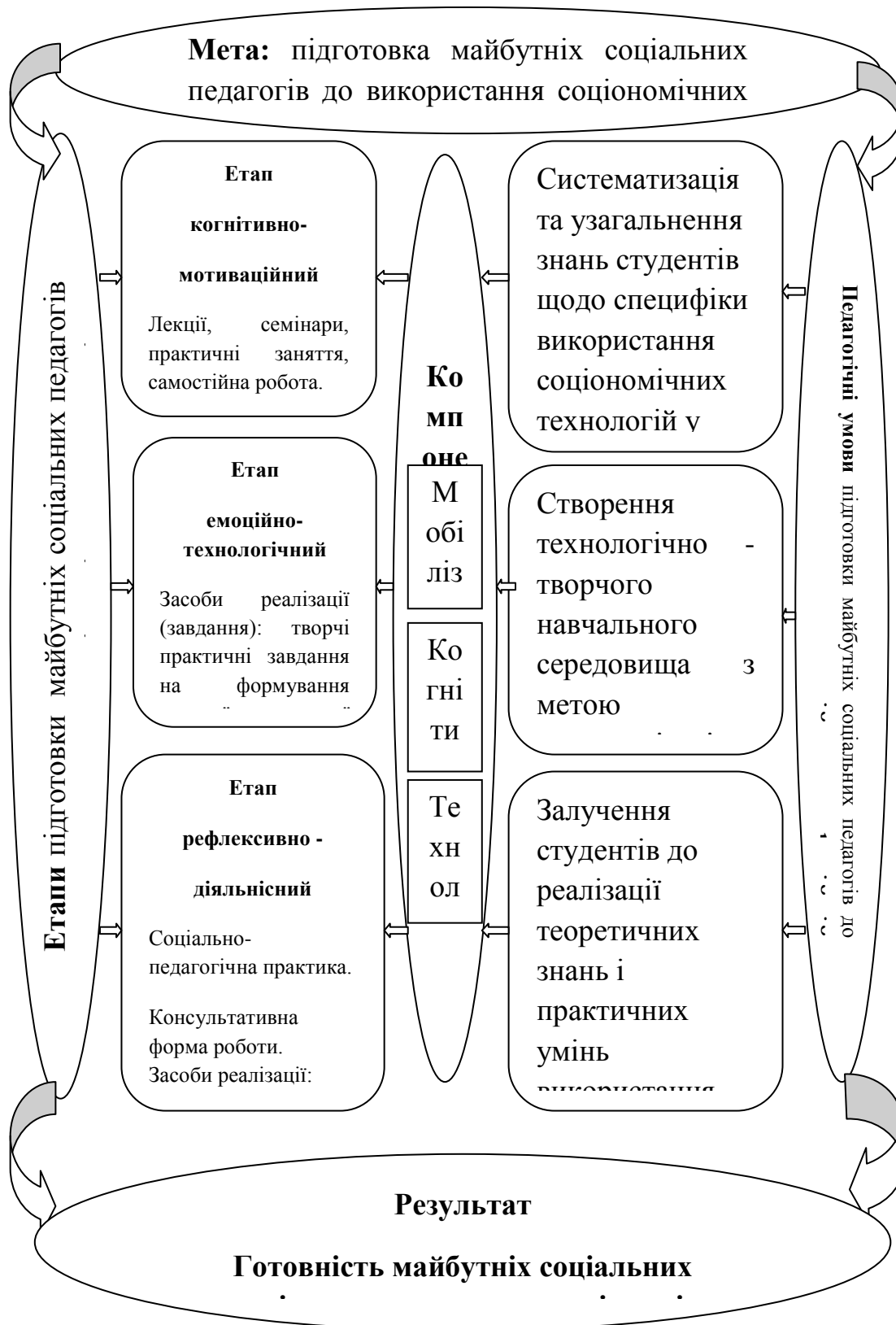


Рис. 1. Модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності

Так, когнітивно-мотиваційний етап передбачав набуття майбутніми соціальними педагогами необхідних знань та вмінь щодо використання соціономічних технологій. Із цією метою було проведено лекції, диспути, дискусії, які базувалися на ознайомленні з навчальним матеріалом під час інтеграції навчальних дисциплін „Технології соціально-педагогічної роботи”, „Технології соціально-педагогічних досліджень”, „Соціальна педагогіка”, „Педагогічна інноватика”, викладання елективного курсу „Соціономічні технології в роботі соціального педагога”. *Метою* курсу було підготувати майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності. Цей курс ми спрямували на вирішення таких завдань: сприяння самовизначенню студентів-соціальних педагогів та/чи вибору подальшої професійної діяльності; створення позитивної мотивації навчання з використанням соціономічних технологій; ознайомлення майбутніх соціальних педагогів із провідними для конкретного профілю видами діяльності; активізування пізнавальної діяльності майбутніх фахівців щодо використання соціономічних технологій.

На когнітивно-мотиваційному етапі реалізувалася перша педагогічна умова: систематизація й узагальнення знань студентів щодо специфіки використання соціономічних технологій у професійній діяльності. Цей етап передбачав ознайомлення студентів зі структурою соціономічних технологій. Його зорієнтовано на формування умінь та навичок використання соціономічних технологій у професійній діяльності, спрямований на формування в майбутніх соціальних педагогів практичних навичок управляти стилем своєї поведінки та вмінням орієнтуватися в змінюваних умовах.

На емоційно-технологічному етапі здійснювалося формування професійних потреб, інтересу та практичних умінь створення технологічно-творчого середовища з метою самореалізації, розвиток гуманістичної спрямованості шляхом упровадження активних методів навчання: тренінгів, рольових ігор, розв'язання педагогічних завдань та вирішення соціально-педагогічних ситуацій, створення соціальних проектів, використання позааудиторної роботи.

Реалізація другої педагогічної умови (створення технологічно-творчого навчального середовища з метою самореалізації особистості майбутнього соціального педагога) відбувалася на емоційно-технологічному етапі побудованої моделі. Цей етап було спрямовано на формування вмій та навичок, творчого ставлення до професії, уміння визначати основні стратегії в процесі реалізації цілей, інтегральну задоволеність працею та продуктом власної творчості, формування адекватної самооцінки, упевненості в собі; формування проєктувальних умінь, емоційної стійкості, сформованість мотивації згоди та спрямованості на предмет, здатності аналізувати колишні помилки успішного й неуспішного досвіду; формування творчого ставлення до професії, наявності розвиненої інтуїції дивергентного та образного мислення.

Рефлексивно-діяльнісний етап передбачав застосування студентами здобутих знань та вмій безпосередньо під час проходження педагогічної практики та в процесі виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Цей етап полягав у використанні потенціалу соціально-педагогічної практики, навчальної та самостійної роботи студентів задля використання соціономічних технологій. Великого значення під час реалізації третьої педагогічної умови набуває програмна, методична забезпеченість процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів щодо використання та застосування соціономічних технологій у професійній діяльності, реалізація в процесі педагогічної практики теоретичних знань і практичних умінь (ця умова пов'язана з принципом зв'язку теорії та практики).

На рефлексивно-діялісному етапі зазначена умова вимагала: залучення студентів до реалізації теоретичних знань і практичних навичок використання соціономічних технологій у процесі соціально-педагогічної практики. Реалізація третьої умови передбачала використання сучасних ефективних форм і методів під час соціально-педагогічної практики. Структура соціально-педагогічних

практик включала такі форми соціально-педагогічної діяльності: традиційні (бесіди, вікторини, диспути, конкурси, усні журнали тощо) та нетрадиційні (профілактичні програми „Захист дітей від насилля”, „Скажи шкідливим звичкам ні”, „Здоров’я – безцінний скарб” тощо).

Для реалізації педагогічних умов було розроблено тренінгову програму „*Формування особистісних якостей, навичок групової взаємодії, етики соціально-педагогічної діяльності та проектних умінь майбутніх соціальних педагогів*”, яка включала три взаємопов’язаних тематичних блоки. **Перший блок** було спрямовано на особистісну сферу студента. Його репрезентували вправи „Зрозумій іншого”, „Вербалізація ознак експресії емоційних станів”, „Вимоги до роботи”, „Внутрішні та зовнішні мотиви”, „Професійна ідентичність”, „Що я хочу змінити? Яким я хочу стати?”, „Я і стрес”, „Цінності життя”, „Професійний портрет”, „Контрольний лист умінь”, „Як організувати команду одностудентів” та ін., мета яких розкриття студентами себе, зняття психологічного бар’єру, звільнення від стереотипів, уміння репрезентувати себе як людину, розуміння студентами своїх можливостей у межах обраної професії, з’ясування „сильних” і „слабких” власних рис як майбутніх професіоналів, розвиток самоактуалізації та саморегуляції в навчальній діяльності, мотиваційної сфери, здатність до самовдосконалення та самоуправління.

Другий блок орієнтовано на етику соціально-педагогічну діяльність майбутніх соціальних педагогів, моральні норми етичної поведінки спеціалістів, етичний кодекс. Він містив завдання творчого характеру, розкриття значення цінності життя, розробку рекомендацій щодо соціально-педагогічного спілкування та діалогу фахівця з клієнтом, колегами, представниками різних інституцій та розробку творчих практичних завдань („Десять заповідей спокою”, „У житті є тільки одне велике щастя”, „Орієнтовані рекомендації щодо соціально-педагогічного спілкування”, „Правила Сократівського діалогу”, „Пам’ятка з подолання конфлікту”, „Моральні взаємини в системі соціальний педагог – учень”, „Практичні поради для соціально-педагогічної діяльності”, „Етичний портрет соціального педагога”, „Модель особистої фахової діяльності” та ін.).

Третій блок завдань спрямовано на формування проектних умінь та навичок використання соціальних проектів майбутніми соціальними педагогами в професійній діяльності. На цьому етапі студентам було запропоновано такі

завдання, як розробка проекту організації „Соціально-педагогічна робота з батьками першокласників у територіальній громаді”, презентації для групового впровадження в освітні заклади „Діти мають права”, модель дозвіллевого простору, орієнтованої програми ігротеки (спортивні, настільні, ігри-конкурси, інтелектуально-творчі, музичні, театралізовані, рольові та комплексні ігри), дозвіллевої програми, проект програми соціально-спрямованих тижнів у освітній установі „Тиждень благодійних справ”, „Тиждень майстерень, благодійних акцій, аукціонів”, розробка просвітницького тренінгу „Толерантність” (вправи, завдання, повідомлення), та фотокластеру з репортажем про життя молоді (молодь і мода, молодь і освіта, молодіжна субкультура).

Головне завдання дослідження полягало в тому, щоб у процесі професійної підготовки ознайомити майбутніх соціальних педагогів із соціономічними технологіями та їхньою структурою, за допомогою вправ, творчих завдань, тренінгу сформувати готовність до використання технологій у професійній діяльності.

Результати діагностики рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності

Рівні готовності	ЕГ				КГ			
	Констатувальний етап		Прикінцевий Етап		Констатувальний етап		Прикінцевий етап	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%

Низький	45	38,8	19	16,4	54	50	52	48,1
Середній	45	38,8	51	44	40	37,1	41	38
Достатній	26	22,4	46	39,6	14	12,9	15	13,9

Аналіз результатів експериментальної роботи засвідчив суттєве покращення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності. Після проведення формульовального етапу експерименту достатній рівень продемонстрували 39,6% студентів ЕГ (було 22,4%), середній рівень – 44% студентів ЕГ (було 38,8%), низький рівень – 16,4% студентів ЕГ (було 38,8%). Щодо контрольної групи, то достатній рівень виявлено лише в 13,9% студентів (на констатувальному етапі – 12,9%), середній – 38% (було 37,1%), низький рівень зафіксовано в 48,1% студентів (до експерименту – 50%). Для визначення достовірності отриманих результатів у процесі експериментальної роботи використано t-критерій Стьюдента.

На основі аналізу, порівняння та зіставлення даних, отриманих у процесі діагностики рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності до та після організації експериментального навчання, зроблено висновки про наявність в експериментальній групі позитивної динаміки за всіма показниками визначених критеріїв. Виражену стійку мотивацію майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності, усвідомлену потребу в досягненні професійних знань, умінь та навичок; виражену позитивну професійну спрямованість, наполегливість у досягненні своїх цілей; професійно важливі особистісні якості майбутнього соціального педагога; рівень готовності до використання соціономічних технологій у професійній діяльності майже в половині студентів було оцінено як середній рівень, а третина студентів експериментальної групи досягла достатнього рівня.

Отже, спираючись на результати проведеного експерименту, ми дійшли висновку, що запропоновані педагогічні умови є ефективними, оскільки результати готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності значно покращилися.

Результати наукового дослідження уможливили дійти таких **висновків**:

1. У дослідженні наведено теоретичне узагальнення й практичне вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності, яке полягає в науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, що забезпечують ефективність досліджуваного процесу.

Аналіз філософської, соціологічної, психологічної та соціально-педагогічної наукової літератури засвідчив багатоаспектність проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів, необхідність міждисциплінарного контексту її вивчення, актуальність розгляду соціономічних технологій як нового нестандартного бачення проблеми, творчого підходу.

Науковий аналіз джерел із питання професійної діяльності соціального педагога до використання соціономічних технологій зумовив визначення багатофакторності проблеми та дозволив констатувати, що на сьогодні відсутні дослідження з означеної проблеми.

2. Розкрито професійну підготовку майбутніх соціальних педагогів як процес, якому властиві узагальнення професійних установок, знань, умінь та навичок, що спрямовані на соціалізацію особистості.

Схарактеризовано сутність підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності як специфічну роботу, побудовану на комплексному підході до розв'язання проблем особистості, групи (колективу), громадськості з урахуванням їхніх інтересів, потреб у контексті соціальних зв'язків і життя в громаді.

Проведений аналіз соціономічної сфери, соціономічної діяльності та соціономічних професій дозволив визначити та науково обґрунтувати поняття *соціономічні технології*, розкрити структуру соціономічних технологій, до якої належать: технології індивідуальної роботи; технології групової роботи; технології роботи з громадськістю.

3. Визначено структурні компонентами готовності до використання соціономічних технологій у професійній діяльності соціальних педагогів: мобілізаційний; когнітивний; технологічний, які взаємопов'язані між собою.

Критеріями та показниками готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності обрано такі:

мотиваційний (зацікавленість, глибокий інтерес до професійної діяльності, бажання реалізувати в ній свої можливості; прагнення до оволодіння знаннями, вміннями, навичками, необхідними для успішної професійної діяльності; прагнення домагатися успіхів, не зважаючи на можливі труднощі, пов'язані зі специфікою роботи; прагнення до визнання власного „Я”, його позитивних і негативних характеристик), *змістовий* (знання соціономічних відносин у професійній діяльності; знання основ теорії соціономічних технологій у соціальній педагогіці; знання творчого розв'язання практичних і теоретичних проблем соціально-педагогічного характеру; знання про професійну етику, професійно-педагогічні ідеали, погляди, принципи, переконання та інше), *діяльнісно-оцінний* (уміння розв'язувати педагогічні ситуації, розпізнати, моделювати їх, прогнозувати можливі наслідки; уміння проявляти професіоналізм (морально-вольові якості, організаційні здібності, здібність до самоуправління та комунікації); уміння бачити й визнавати допущені помилки чи недоліки в роботі, визначаючи шляхи вдосконалення результатів своєї діяльності; уміння користуватися інструментарієм проектування, створювати соціальні проекти). Виокремлено рівні підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності: достатній, середній, низький.

4. На підставі визначення сутності та особливостей досліджуваного феномену розроблено модель підготовки використання соціономічних технологій у професійній діяльності майбутніх соціальних педагогів, що охоплює три етапи (когнітивно-мотиваційний: лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота; засоби реалізації: вправи, тренінг; емоційно-технологічний, засоби реалізації: творчі практичні завдання, тренінг; рефлексивно-діяльнісний: соціально-педагогічна практика, консультаційна форма роботи: вправи, завдання, тренінг).

5. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності: систематизація та узагальнення знань студентів щодо специфіки використання соціономічних технологій у професійній діяльності; створення технологічно-творчого навчального середовища з метою самореалізації особистості майбутнього

соціального педагога; залучення студентів до реалізації теоретичних знань і практичних умінь використання соціономічних технологій у процесі соціально-педагогічної практики.

У процесі експериментального запровадження науково обґрунтованих педагогічних умов доведено їх успішність та ефективність. Так, в експериментальній групі кількість респондентів із достатнім рівнем готовності майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності збільшилась на 17,2%, а в контрольній групі лише на 1%. Середній рівень готовності респондентів в експериментальній групі збільшився на 5,2%, а в контрольній групі – на 0,9%. Водночас, кількість респондентів, у яких виявлено низький рівень цієї готовності, зменшилась в експериментальній групі на 22,4%, а в контрольній – на 1,9%.

6. Отже, аналіз результатів експериментальної роботи підтверджує позитивну динаміку змін у респондентів експериментальної групи. Таким чином, можна стверджувати, що реалізація визначених педагогічних умов із метою підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності є ефективною.

Положення, розглянуті в роботі не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання соціономічних технологій у професійній діяльності. У перспективі необхідно зосередити увагу на створенні теоретико-методичних засад використання сучасних соціономічних технологій для проведення успішної професійної діяльності в соціально-педагогічній сфері.